

PVV levert in; VVD stabiel D66 en GroenLinks vinden aansluiting

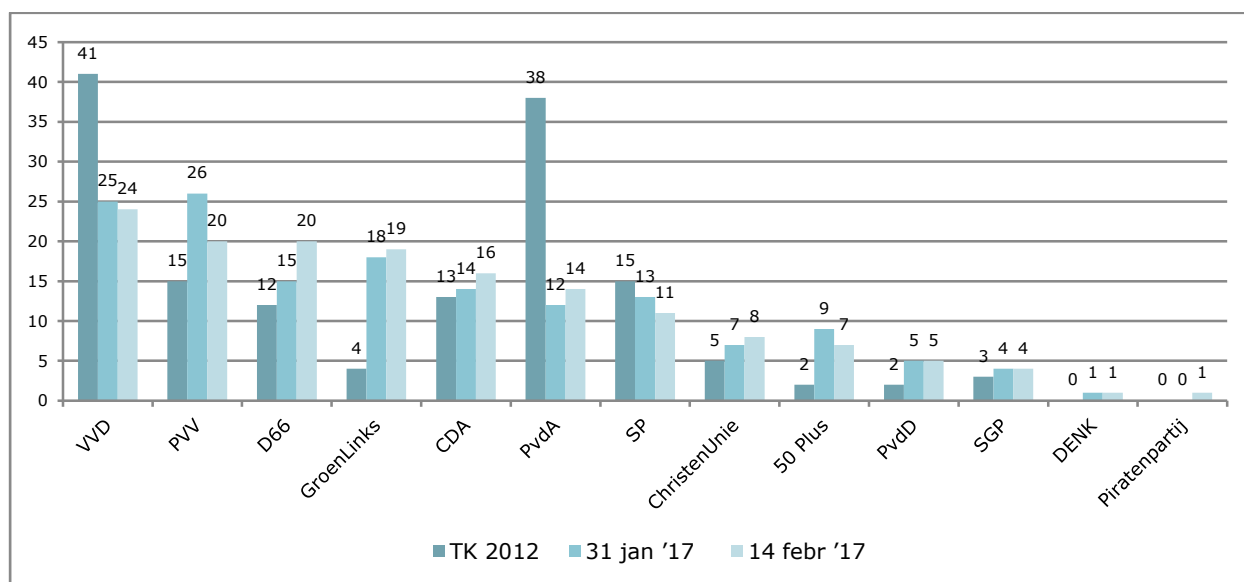
POLITIEKE PEILING I&O RESEARCH

15 februari 2017

PVV levert in, VVD stabiel; D66, GroenLinks en CDA sluiten aan

Ten opzichte van twee weken geleden zien we dat de subtop (D66, GroenLinks en CDA) de top (VVD en PVV) nadert en zelfs evenaart. De PVV levert zes zetels in, waarmee ze daalt van 26 naar 20 zetels. De VVD levert 1 zetel in en gaat naar 24 zetels. D66 stijgt met 5 zetels en is met 20 zetels nu even groot als de PVV. GroenLinks gaat van 18 naar 19 zetels. In feite hebben we nu een top 5 van deze vijf partijen.

Zetelpeiling I&O Research, 14 februari 2017

Bron: I&O Research, februari 2017

PVV en VVD

De strategie van de VVD om de PVV uit te sluiten lijkt ten dele te werken. Veel VVD-kiezers zeggen op de partij van Mark Rutte te gaan stemmen om de PVV uit de regering te houden. Tegelijkertijd verliest de VVD zetels aan D66, CDA, ChristenUnie en 50 plus. Dit heeft ook te maken met de manier waarop de VVD zich profileert in de richting van de PVV. Per saldo blijft de VVD hiermee zo goed als stabiel.

D66

D66 lijkt vooral te profiteren als anti-PVV-partij. Kiezers roemen de partij van Alexander Pechtold om hun rechtlijnigheid in de oppositie tegen Geert Wilders. Met een meer conservatieve positionering van de VVD wordt D66 aantrekkelijker voor twijfelende rechtse kiezers.

GroenLinks

De afkeer tegen Geert Wilders is onder GroenLinks-kiezers zo mogelijk nog groter dan onder D66-kiezers. GroenLinks lijkt duidelijk te opteren voor het leiderschap op links en dat lijkt effect te hebben op de strategische stem. Veel kiezers blijken te denken: 'welke partij heeft het meest kans een vuist te maken op links?' en komen op dit moment vaak bij GroenLinks terecht.

CDA

Het CDA heeft zich gestaag bij de subtop gevoegd. CDA-kiezers noemen de partij vaak een fatsoenlijke middenpartij, niet zo rechts en niet te links. Het normen-en-waarden-verhaal dat het CDA weer heeft opgepakt slaat aan. Ook onder veel CDA-kiezers leeft de wens de PVV uit de regering te houden.

Rutte levert in op betrouwbaarheid als minister-president

Mark Rutte wordt nog steeds als de meest betrouwbare premier gezien, maar in vergelijking met begin januari levert hij flink in. Vond in januari nog 58 procent Mark Rutte 'betrouwbaar als minister-president', half februari is dat nog 49 procent. Lodewijk Asscher is nummer 2 maar levert ook in. Alexander Pechtold, Jesse Klaver en Sybrand Buma scoren stabiel rond de veertig procent. Geert Wilders heeft *lovers and haters*: 13 procent vindt hem betrouwbaar als minister-president, 72 procent vindt hem onbetrouwbaar.

Emile Roemer en Jesse Klaver "begrijpen wat er leeft onder gewone mensen"

Voor van Emile Roemer vindt men dat hij "begrijpt wat er leeft onder gewone mensen" (58% vindt dat). Ook van Jesse Klaver (54%) hebben kiezers het idee dat hij goed snapt wat er leeft onder het volk. Relatief laag scoort Mark Rutte (33%) en dit is gedaald ten opzichte van januari (41%).

Verantwoording

Dit blijkt uit landelijk representatief onderzoek van **I&O Research** onder 2.817 Nederlanders van 18 jaar en ouder. Het onderzoek werd uitgevoerd van vrijdag 10 tot en met dinsdagochtend 14 februari 2017.

De onderzoeksresultaten zijn na herweging op geslacht, leeftijd, regio en opleidingsniveau representatief voor de stemgerechtigde Nederlanders van 18 jaar en ouder, voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard.

Meer informatie

- Peter Kanne, 06-31943707

*Overname uit deze publicatie is alleen toegestaan met expliciete vermelding van **I&O Research** als bron.*

Politieke peiling 14 februari

PVV levert in; VVD stabiel; D66, GroenLinks en CDA sluiten aan

Ten opzichte van twee weken geleden zien we dat de subtop (D66, GroenLinks en CDA) de top (VVD en PVV) nadert en zelfs evenaart. De PVV levert zes zetels in, waarmee ze daalt van 26 naar 20 zetels. De VVD gaat naar 24 zetels. D66 stijgt met 5 zetels en is met 20 zetels nu even groot als de PVV. GroenLinks is met 19 zetels stabiel.

Tabel 1 Zetelpeiling¹

(exclusief blanco, weet ik niet en wil ik zeggen. Basis: "zeker van plan te gaan stemmen", n=1.710; 14 februari 2017)

TK ²	PEILING												+/- t.o.v 31-1	+/- t.o.v TK12
	Zetels	Zetels												
Sept 2012	Jan. '16	Feb. '16	Mrt '16	Jun. '16	Sep. '16	3 nov '16	21 nov. '16	20 dec. '16	16 jan. '17	31 jan '17	14 febr '17			
VVD	41	26	26	27	27	28	28	27	23	26	25	24	-1	-17
PvdA	38	15	17	19	16	19	18	17	16	17	12	14	+2	-24
PVV	15	27	26	25	31	27	21	30	33	26	26	20	-6	+5
SP	15	16	16	16	17	14	15	15	11	10	13	11	-2	-4
CDA	13	17	15	16	16	13	16	12	12	15	14	16	+2	+3
D66	12	18	16	16	12	13	16	13	15	13	15	20	+5	+8
ChristenUnie	5	6	6	6	6	5	6	6	5	5	7	8	+1	+3
GroenLinks	4	14	14	14	12	14	14	12	18	19	18	19	+1	+15
SGP	3	4	4	3	4	3	4	4	4	4	4	4	0	+1
PvdD	2	3	5	4	3	3	5	4	4	5	5	5	0	+3
50 Plus	2	4	5	4	6	9	6	9	8	7	9	7	-2	+5
VNL	-	0	0	0	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0
DENK	-	-	-	-	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1
Piratenpartij	-	-	-	-	0	0	0	0	1	1	0	1	+1	1
Forum vr Dem.	-	-	-	-	0	0	0	0	0	1	1	0	-1	0
GeenPeil	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0
Nwe Wegen	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0	0
Artikel 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0
TOTAAL	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150		

Bron: I&O Research, februari 2017

¹ Vraagstelling: Stel dat u op 15 maart gaat stemmen, op welke partij zou u dan stemmen?

² Geen rekening gehouden met opstappen Kamerleden PVV, PvdA, VVD en 50 Plus.

Tabel 2**Zetelpeiling** Tweede Kamer maart 2015 – januari 2017 (% van de stemmen)

(exclusief blanco, ongeldig, weet ik niet en wil ik niet zeggen. Basis: "zeker van plan te gaan stemmen", n=1.710)

PEILING TK – I&O RESEARCH											
	%										
	Jan. '16	Feb. '16	Mrt. '16	Jun. '16	Sep. '16	3 Nov. '16	21-11 '16	20-12 '16	16-1 '17	31-1 '17	14-2- '17
VVD	16,9	17,0	18,0	17,4	18,5	18,1	17,7	14,9	16,9	16,2	15,1
PvdA	9,7	11,5	12,4	10,2	12,5	11,7	11,2	10,8	11,2	8,1	8,9
PVV	17,6	16,9	16,2	20,3	17,6	14,0	19,4	21,4	17,0	16,7	12,6
SP	10,7	10,7	10,9	11,3	9,2	9,6	9,5	7,2	6,5	8,5	7,5
CDA	10,9	9,8	10,6	10,8	8,9	10,2	7,9	8,0	9,4	9,0	10,5
D66	12,1	10,3	10,4	8,0	8,4	10,4	8,6	9,7	8,7	10,0	13,1
ChristenUnie	4,4	4,2	3,9	3,9	3,3	3,9	4,4	3,7	3,7	4,7	5,6
GroenLinks	9,2	9,4	9,0	7,8	9,5	9,6	8,0	11,5	12,6	11,4	12,2
SGP	2,6	2,8	2,5	2,8	2,2	3,0	2,8	2,8	2,6	3,1	2,9
PvdD	2,6	3,4	2,9	2,5	2,2	3,6	2,6	2,8	3,2	3,3	3,6
50 Plus	2,9	3,6	3,1	4,4	6,4	4,4	5,8	5,2	4,7	5,8	5,0
VNL	0,3	0,0	0,0	0,6	1,3	0,8	1,0	0,6	0,3	0,3	0,5
DENK	-	-	-	0,0	0,0	0,3	0,3	0,3	1,1	1,1	0,8
Piratenpartij	-	-	-	0,0	0,0	0,3	0,4	0,8	0,7	0,5	0,7
Forum v D	-	-	-	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0	0,7	0,8	0,6
GeenPeil	-	-	-	-	-	-	-	0,2	0,2	0,1	0,4
Nwe Wegen	-	-	-	-	-	-	-	0,3	0,2	0,2	0,1
Artikel 1	-	-	-	-	-	-	-	-	0,3	0,2	0,1
TOTAAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: I&O Research, februari 2017

PVV en VVD

De meest opvallende daling is die van de PVV, van 26 naar 20 zetels. De PVV verliest stemmen aan de VVD, CDA, 50 Plus, Forum voor Democratie en aan kiezers die het nu even niet meer weten.

De strategie van de VVD om de PVV uit te sluiten lijkt ten dele te werken. Veel VVD-kiezers zeggen op de partij van Mark Rutte te gaan stemmen om de PVV uit de regering te houden ("Beste kans om de PVV af te remmen!"). Daarnaast waardeert men de VVD om haar economisch beleid ("de afgelopen 4 jaar heeft Rutte ons goed uit de crisis gehaald").

Tegelijkertijd verliest de VVD zetels aan CDA, ChristenUnie en 50 plus. Dit heeft ook te maken met de manier waarop de VVD zich profileert in de richting van de PVV. In de toelichtingen van kiezers van andere partijen (CDA, D66) zet men zich daar tegen af. Ook zien we dat Mark Rutte, in vergelijking met anderhalve maand geleden, flink heeft ingeboet aan betrouwbaarheid (zie pagina 7, grafiek 1, 2, 3)

D66

De meest opvallende stijging is die van D66 (van 15 naar 20 zetels). D66 lijkt vooral te profiteren als anti-PVV-partij. Kiezers roemen de partij en partijleider Alexander Pechtold om hun rechtlijnigheid in de oppositie tegen Geert Wilders. Waarom stemt men D66? Enkele citaten:

"Anti-populistisch, aandacht voor belang Europese samenwerking, reële doelstellingen, bestedingen voor beter en toepasbaar onderwijs, vooruit denken en niet krampachtig achterhaalde en niet meer te handhaven verworvenheden in stand houden. Kortom "verstandig denken"."

"Betrouwbaar, gericht op duurzaamheid van beleid en bestuur, niet voor elk wissewasje weer wat nieuws verzinnen, sociaal sterk gericht en gericht op verstandige duurzame samenwerking."

"De heer Pechtold. Ik heb in mijn leven de weg afgelegd van ARP via CDA naar VVD. Maar dan de VVD van mensen als Wiegels en Bolkesteijn. Met de ongeloofwaardige Rutte kan ik niets meer. De brief, de bonnetjesaffaire, in toenemende mate een populist. D66 met Pechtold is nu voor mij een logische volgende stap."

"Heb altijd VVD gestemd maar voel me helemaal niet meer thuis bij deze partij. Heb gekozen voor een beter alternatief."

GroenLinks

GroenLinks staat al enkele maanden redelijk stabiel op 18 à 19 zetels in de I&O-peiling. GroenLinks concurreert met name met D66, SP en PvdA om de kiezers, maar blijkt zich samen met D66 goed te handhaven. Samen met D66 strijdt GroenLinks om de kwalificatie anti-PVV-partij. De afkeer tegen Geert Wilders is onder GroenLinks-kiezers zo mogelijk nog groter dan onder D66-kiezers. Men stemt inhoudelijk op GroenLinks vanwege de duurzaamheidsplannen en de te sterke focus op de economie ("economisme"). Daarnaast is GroenLinks aantrekkelijk vanwege Jesse Klaver, in ongeveer de helft van de toelichtingen wordt de lijsttrekker genoemd. We zien verder dat de kiezers al strategisch beginnen te denken: 'welke partij heeft het meest kans een vuist te maken op links?'

"De standpunten van GL ten aanzien van het milieu, de gezondheidszorg en asielzoekers staan mij aan en de wijze waarop GL communiceert met zijn achterban."

"Een fris geluid, dat niet polariseert en lijkt geen dubbele agenda te hebben en waar respect uit lijkt te blijken voor alle mensen in onze samenleving."

"Het is de partij waar ik, naast de Partij voor de Dieren, de meeste standpunten gemeen heb. Ik waardeer de Partij voor de Dieren, maar ben van mening dat het nuttiger is linkse krachten te bundelen dan te stemmen op splinterpartijen."

"Waarschijnlijk wordt GroenLinks de grootste op links, en ik wil deze partij graag zo groot mogelijk maken. Verder is het altijd één van mijn vaste partijen geweest; na het Kunduz-gebeuren ben ik tijdelijk afgehaakt en is mijn stem naar de PvdA gegaan."

"Campagne en charisma van Jesse Klaver en, hoewel ik meer een SP mens ben, denk ik dat GroenLinks momenteel de betere ogen gooit om landelijk links iets te betekenen."

CDA

Het CDA lijkt zich gestaag bij de subtop of top te voegen. De partij van Sybrand Buma stond eind 2016 op 12 zetels, nu op 16. CDA-kiezers noemen de partij vaak een fatsoenlijke middenpartij, niet zo rechts en niet te links. Het normen-en-waarden-verhaal dat Buma weer heeft opgepakt slaat aan. Ook onder veel CDA-kiezers leeft het gevoel dat men de PVV uit de regering wil houden.

"Ze stralen het meest rust uit, roepen niet van alles en roepen voor mijn gevoel ook geen dingen die ze niet waar kunnen maken. Het belangrijkste vind ik dat ze netjes blijven. Zo heeft Geert Wilders enorm bij

mij afgedaan toen hij de foto geshopt had met minister Pechtold erin. Campagne voeren is prima, maar niet over de rug van een ander. In mijn beleving doet het CDA dat niet. Daarnaast vind ik het reclamespotje op de televisie van het CDA erg sterk."

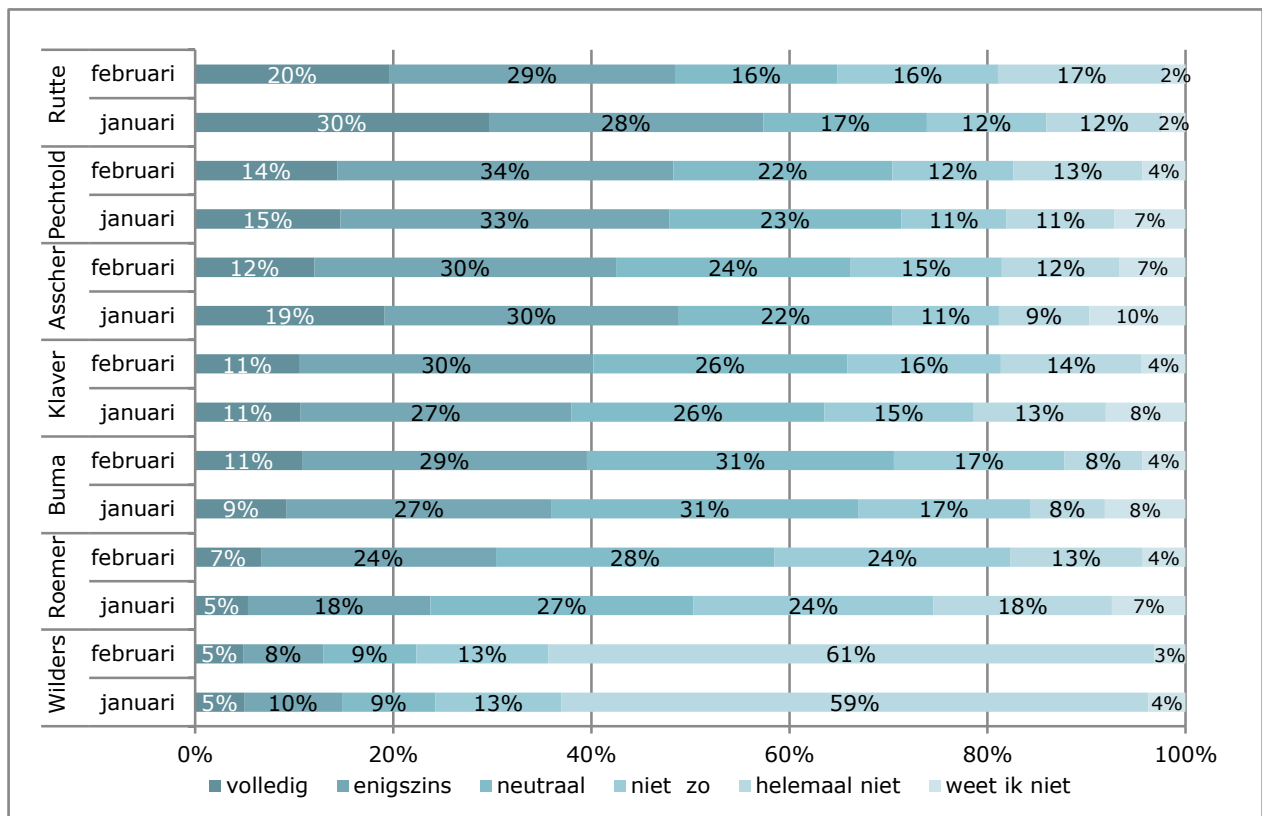
"Het CDA is een brede christelijke partij en een goede tegenhanger van rechtse populistten als de PVV van Wilders."

"Het CDA is een middenpartij die de mensen niet aan hun lot overlaat en alles zelf laat regelen, maar is ook niet de partij die bij ieder klap klaar staat met een oplossing en zo de mensen, en dan met name de oudere, ieder eigen initiatief afneemt. Waardoor ze zelf niet meer weerbaar zijn en in een maatschappelijk en sociaal isolement komen."

Rutte levert in op betrouwbaarheid als minister-president

Mark Rutte wordt nog steeds als de meest betrouwbare premier gezien, maar in vergelijking met begin januari levert hij flink in. Vond in januari nog 58 procent Mark Rutte 'betrouwbaar als minister-president', half februari is dat nog 49 procent. Alexander Pechtold is op dit aspect stabiel (48%) en Lodewijk Asscher levert net als Rutte in (van 49 naar 42%). Jesse Klaver (van 38 naar 41%), Sybrand Buma (van 36 naar 40%) en Emile Roemer (van 23 naar 31%) groeien licht. Geert Wilders heeft *lovers and haters*: het aandeel dat hem betrouwbaar vindt ging van 15 naar 13 procent.

Grafiek 1
"Zou betrouwbaar zijn als minister-president" van toepassing op...

Bron: I&O Research, februari 2017

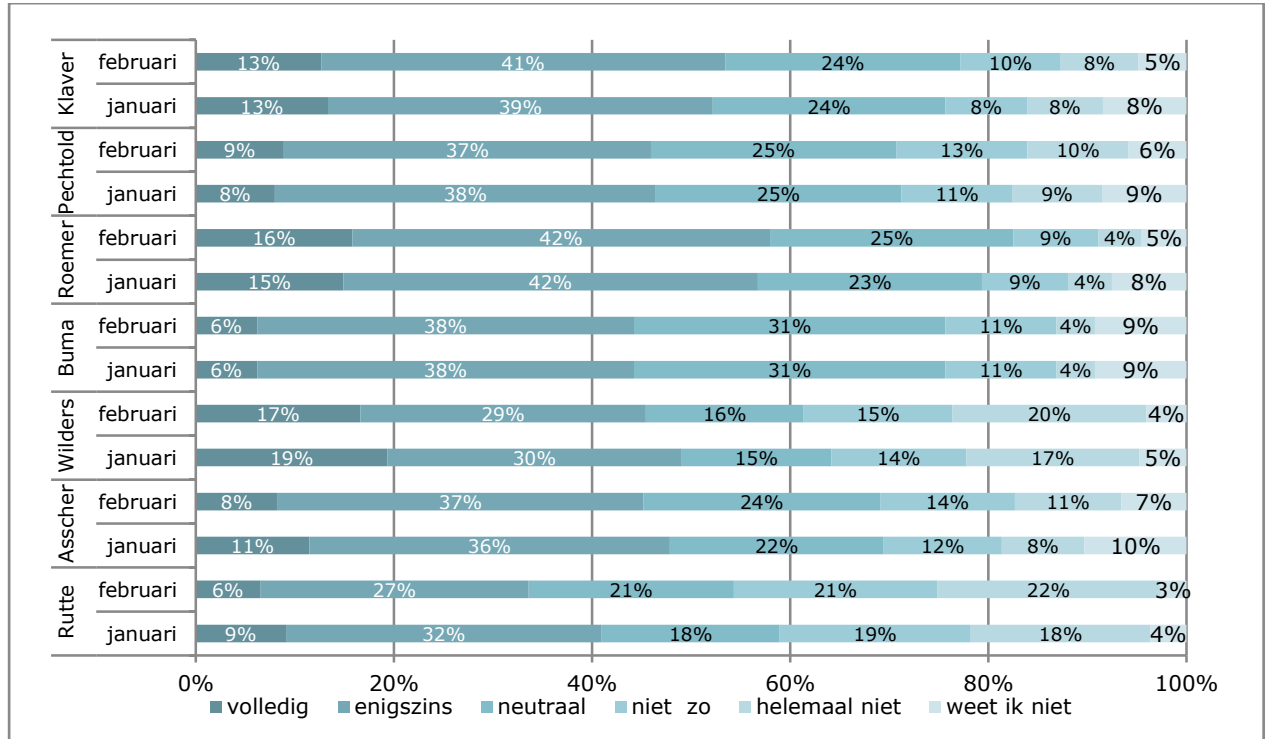
Emile Roemer en Jesse Klaver begrijpen "wat er leeft onder gewone mensen"

Vooral van Emile Roemer vindt men dat hij "begrijpt wat er leeft onder gewone mensen". Ook van Jesse Klaver (54%) hebben kiezers het idee dat hij goed snapt wat er leeft onder het volk.

Relatief laag scoort Mark Rutte (33%) en dit is gedaald ten opzichte van januari (41%).

Grafiek 2

"Begrijpt wat er leeft onder gewone mensen" van toepassing op...

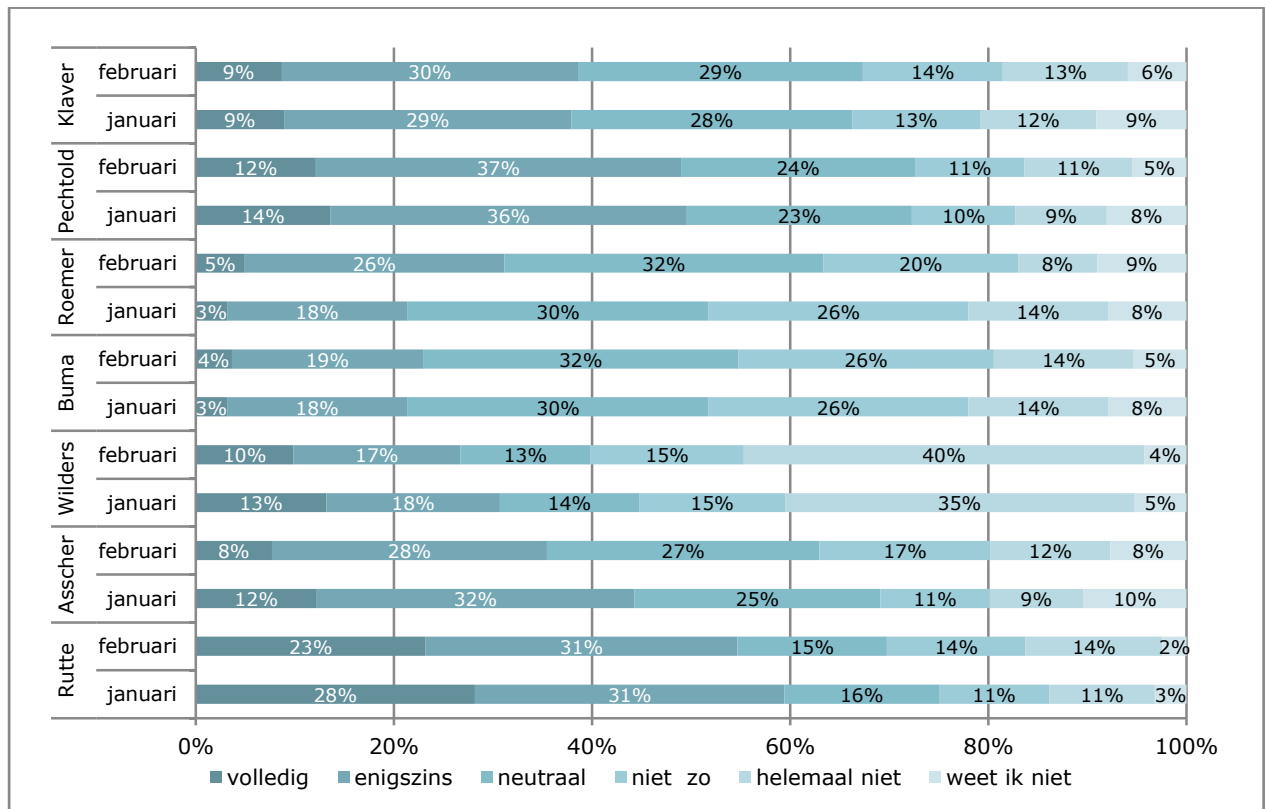
Bron: I&O Research, februari 2017

Rutte nog steeds meest als 'echte leider' gezien, maar levert wel in

Mark Rutte scoort nog steeds het hoogst op de uitspraak 'is een echte leider' (54% vindt dat op Rutte van toepassing), maar dit is wel iets gedaald (dit was 59%). Na Rutte scoort Alexander Pechtold hoog op leiderschap (49%, was 50). Op een derde plaats vinden we Jesse Klaver (van 38 naar 39%). Lodewijk Asscher daalt van 44 naar 36%. Emile Roemer wint juist aan leiderschap: van 23 naar 31%.

Grafiek 3

"Is een echte leider" van toepassing op...

Bron: I&O Research, februari 2017

Onderzoeksverantwoording

Dit blijkt uit landelijk representatief onderzoek van **I&O Research** onder 2.817 Nederlanders van 18 jaar en ouder.

Het onderzoek werd uitgevoerd van vrijdag 10 tot en met dinsdagochtend 14 februari 2017. Het grootste deel van de deelnemers is afkomstig uit het I&O Research Panel (n=2.520), n=96 deelnemers zijn via PanelClix benaderd voor dit onderzoek en n=201 Nederlanders met een migratie-achtergrond werden face-to-face bevestigd. Deze laatste groep beantwoordde slechts de peilingvragen plus de onderwerpen die bijdragen aan de stemvoorkeur.

De zetelpeilingvraag is gebaseerd op diegenen die zeggen 'zeker' te gaan stemmen. Dit betreft n=1.710 respondenten.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn herwogen na herweging op geslacht, leeftijd, regio en opleidingsniveau. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken.

Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95%. Bij de belangrijkste uitkomsten is er sprake van een marge van plus of min 1 à 3 procent. Bij de score voor de VVD (15,1%) is er sprake van een marge van plus of min 1,8%. De VVD scoort dus tussen de 13,3 en 16,9%.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselecte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). De respondenten hebben geen financiële vergoeding gehad voor hun aanmelding voor het panel. Ook voor deelname aan dit onderzoek kregen respondenten uit het I&O Research Panel geen vergoeding.

I&O Research

I&O Research is een maatschappelijk betrokken bureau voor beleids- en marktonderzoek. Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties. I&O Research is de laatste jaren gegroeid tot het zevende marktonderzoeksbureau van Nederland. In de sector 'overheid & onderwijs' is I&O Research de nummer 1 (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2016).

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001- en ISO 20252-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 26362-gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.